

Csillagszóró

Néhány emlékmorzsa

Mohayné Katanics Mária elhunya alkalmából

„...várom a csillagot...” – mondta sokszor egy pici lányka Baján napkeltekor a vízparton állva. „...és a csillag megszületik!”

Más volt mint a többi csillag, más és fényesebb. Nem állt meg, sietett. Útja felívelt az ég csúcsai felé. Ezt akkor még a kislány sem tudta.

Most elment *Katanics Mária*. Az esthajnal csillag pályája éjszakába fordult. A földön ne keresd, szellemmé vált. Kitoröhlhetetlen emlékévé mindenkinek, aki találkozott Vele, vagy aki csak egyszer is hallotta valamely kórusát, beszélgetett Vele, vagy megismerte gondolatait. És emlékezik Rá sok-sok tanítványa, hi-

szén egy fényes csillag szikráival teleszórja az eget, ahol nyomában új csillagok szülehetnek. Tőlük lesz fényes felettünk az ég addig koromfekete palástja.

Nem feladatomban, hogy memoárt írjak. Tőlem csak annyi telik, hogy néhány morzsát összeszedjek Vele kapcsolatos emlékeimből a jóbarát, a volt zeneakadémiai évfolyamtárs, az Őt mindvégig mélységesen tisztelő kolléga jogán. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola karvezető főtanszakán KÖZÉPISKOLAI ÉNEKTANÁRI oklevelet kaptunk mindketten, 1952. június hó 30.-án. A végzős évfolyam nem volt nagy létszámú. Könnyen tartott össze minket egy olyan baráti légkör, ahol távol állt tőlünk a vetélkedés, soha nem emlegettük egymás hibáit, vagy kiugró sikereit. *Maresz* -ahogy hívtuk Őt, bár egy volt közülünk, de mindannyian tudtuk, hogy valójában fizikailag-szellemileg, muzikalitásban is kimagasló csoportunkból. Közvetlensége mellett már kitűnt, hogy bizonyos aura veszi körül, melyet az is megérezhetett, aki erre nem volt fogékony, vagy csak először találkozott Vele.

Diplomaszerzés után szétszóródott az évfolyam. Ki itt, ki ott helyezkedett el, kicsit eltűntünk egymás szeme elől. Osztálytalálkozót ezekben az években megemlíteni sem lehetett. Nehezen szerzett diplománkhoz, de még életünkhöz is két kézzel kellett ragaszkodnunk. *Maresznak* először a VI. kerületben jelöltek ki iskolát, de úgy adódott, hogy sikerült a neves, de távolabbi Cinkotai Tanítónőképzőbe kerülnie.

Cinkota

Nem újonnan alapított iskolába, hanem patinás múlttal rendelkező intézménybe került. Az iskolát ugyanis még Eötvös József alapította 1870-ben Pozsonyban „Pozsonyi Magyar Királyi Állami Tanítónőképző Intézet” néven. Trianon következményeként a csehek 1919-ben az iskolát kiűzték Pozsonyból. Cinkotán kapott helyet a tanítónőképző, megmaradt diákjaival és tantestületével együtt. Neve még sokáig így szerepelt: „Pozsonyi Magyar Királyi Állami Tanítónőképző Cinkota”. Az Intézmény itt is megtartotta „pozsonyi szellemét”, és hamarosan a magyar iskolák dísze lett.

A zenei nevelés mindig fontos szempont maradt. A II. világháború után is híres tanárok irányították az ének-zenei nevelést, a kóruséneklést és a hangszer tanulást. E helyen csak pár nevet említek, több olvasó számára várhatóan nem lesznek ismeretlenek. *Darázs Árpád*, *Vajda Cecília*, *Tóth Mihály* és mások. 1952-től került ide **Katanics Mária**, aki az 1958/59-es tanévben búcsúzott az Intézménytől, ahol akkor szűnt meg a középfokú tanítónőképzés, és miniszteri rendeletre került főiskolai szintre. *Katanics* működésének 7 éve alatt zenepedagógiai téren országos fogalomná vált a „Cinkotai Képző”, és különösen utánozhatatlan kórusa, mellyel óriási sikereket ért el, különösen addig, míg zeneileg magasan képzett, szép hangú képzősök énekeltek a karban.

Elérhetetlen

Az 1950-es években – még a forradalom előtt – csodálatos hangverseny adott a Zeneakadémia nagytermében a száz főnél is nagyobb cinkotai kórus *Katanics* vezetésével. Sok Kodály-mű is elhangzott. A zsúfolt nézőtérben minden szám után óriási taps tört ki. Nem érdemtelenül. Különösen tetszett, hogy a kórus első soraiban a legkisebbek álltak, és mindent végig énekeltek. Ők a Tanítónőképző gyakorló iskolájának elemtáiból kerültek ki. Voltak 6-7-8 évesek is, a nagylányokkal azonos matróruhába öltözve. A színpadot kórusemelvényekkel együtt betöltötte Cinkota. A műsor végén olyan szűnni nem akaró dörgő tapsot kaptak, hogy a végülis levonult kórus eleje már a Zeneakadémia „kupolatermébe” vezető lépcsőn baktatott felfelé, mikor a teremben még mindig zúgott a taps. A karnagyot megközelíteni sem lehetett, olyan szoros gyűrűt fontak köré sikertől mámoros növendékei. Soha nem láttam addig a hállának és ragaszkodásnak ilyen megindító példáját!

Maresznak gratulálni szerettem volna, de közelébe sem tudtam jutni. *Elérhetetlen* volt.

Mi a neved?

E történet, úgy emlékszem, az említett zeneakadémiai kórushangversenynek lett kedves utójátéka. A Mester, maga Kodály Zoltán is jelen volt. A műsor végén nagy ovációk közben felment a színpadra. A kórus elé állva köszönte meg a hallottakat, és néhány első sorban álló kis

énekessel kezét is fogott. Katanics Mária mindig mellette lépdelt, ha kellett, válaszolt Kodály kérdéseire. Az alt szólam előtt járt már, mikor megállt egy különösen ragyogó szemű, mosolygós kisfiú előtt, aki az egész műsort olyan lelkesen énekelte végig, amit nem lehetett nem észrevenni. Kodály megállt a matrózruhás fiúcska előtt

– *Hányadikos vagy?* – kérdezte tőle.

– *Harmadikos* – jött az öntudatos válasz.

– *És mi a neved?* – firtatta tovább a Mester.

– *KODAJ ZOLTÁN!* – vágta rá büszkén a kisfiú.

Nagy-nagy csodálkozással hallgatták a közel álló felnőttek, talán rosszul értette a kérdést a kisfiú, és a bácsi nevét mondta volna? Vagy tréfálni akart? Egyik sem! Kodály kicsit meghökkent, de *Maresz*, aki résen volt, sietett a válasszal:

– *...Őt valóban úgy hívják, mint a Mestert, bár „á” helyett „a”-val és „ly” helyett „j”-vel! Zolika egy cinkotai család kisebbik fia.*

Kodály elmosolyodott a kedves véletlen, és a tanárnőnél tartogatott „333 Olvasógyakorlat” egy példányát aláírva ajándékozta meg váratlan névrokonát. Zolika pedig csillogó szemmel kísérte tovább a Mester lépteit.

Törődöten

Az ötvenes években egy alkalommal Mátyásföld állomáson felszálltam a HÉV egyik Cinkotáról érkező kocsijára. Egyik sarokban megfáradt arccal, gondolatokba mélyedten mozdulatlanul ült egy megtörtnek látszó fiatal hölgy. Számára a külvilág nem létezett. Nehezen ismertem rá, de kétségtelenül *Katanics Mária* tanárnő volt az illető. Engem nem látott, én pedig megértettem: most nem! Nem szólítottam meg. Arcán az ismert kedves mosolyt a végtelen kimerültség barázdái váltották fel.

Mibe kerülnek hát a legendás cinkotai zenei nevelés és az országosan elismert kórus sikerei! Ezen az arcon látni lehetett. Az elhivatott tanár, a magát nem kímélő lélek-kertész, önmagát emészti fel, tanítványai virágba szökkenése érdekében!

Felkérés

Váratlan kérdést tett fel nekem 1959 tavaszán *Maresz*: nem jönnék-e helyébe tanítani Cinkotára? Ő ugyanis azzal, hogy a tanítónőképzés megszűnt, és számára a Cinkotára járás komoly nehézségeket kezdett jelenteni, nehéz szívvel, de úgy döntött, hogy Kodály ajánlására a következő tanévet a budai Szilágyi Erzsébet Leánygimnáziumban fogja kezdeni. Ott ugyanis a hírneves *Böhmné Sztojanovits Adrienne* énektanár már nyugdíj után volt, és most másodszor hosszabbította meg munkáját, de ősztől végleg távozik. Kodálynak is szívügye volt az iskola zenei nevelésének helyzete, ezért gondolt kiváló, egykori növendékére Katanics Mária-ra. Így csak egy akadály volt: A cinkotai igazgatótól megválni, ha maga ajánl valakit utódjául, és kezeskedik érte, szakmailag és emberileg egyaránt!

Így kerültem én a történetbe. Jómagam két évvel korábban nősültem, és véletlenül a cinkotai intézménytől nem messze, a XVI. kerületben telepedtünk le. Akkor második éve a VIII. kerületi Zrínyi Ilona Gimnáziumban tanítottam. A megoldás önmagát kínálta: nekem a városba járás, *Katanicsnak* a városból kijárási volt fárasztó és időtrabló, az igazi munka helyetti üresjárat! Hamarosan a városi kék autóbusz is kijárt Cinkotára, sőt éppen a Gimnázium előtt volt a végállomása. A sors tehát úgy hozta, hogy a dolgok elég természetes módon simultak egybe. 1959. szeptemberében Katanics Mária „Adi néni” helyén Budán, magam pedig Katanics utódjaként Cinkotán, akkor Általános Leánygimnáziumnak nevezett, valójában egy ideig még 12 évfolyamos iskolaként működő intézményben kezdtünk új tanévet. Magam egészen 1985-ig, tehát 26 évig voltam Cinkotán tanár, majd onnan – véletlenül? – Katanics kihűlt székebe a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumba kerültem. Akkor már fővárosi szakfelügyelő voltam, munkámat onnan jobban tudtam ellátni, mint Cinkotáról.

Ennyi az egész

Szaktanácsadóként a II. kerület iskoláit jártam. Ének-zene tanárokat kellett meglátogatnom. A Marczibányi téri Kodály Zoltán Zenei Általános Iskolában tanított, akkor már többedmagával Katanics Mária is. Készséggel hívott egy órájára a 6. zenei osztályba. Munkám során addig már sok tanárt megismertem, sok órát láttam, és sokat már el is felejtettem. Láttam jót, nagyon jót, gyengébbet, vagy annak is alig nevezhető. Maresz órája semmihez, a tanár senkihez nem volt hasonlítható. Persze minden a helyén volt, mégis valahogy emelkedettebb volt az óra, a gyerekek megnyilvánulása, reagálásai, énekük valami olyan többletet tartalmazott, amire máshol még nem láttam példát. Egy oka volt mindennek: a tanárból valami megmagyarázhatatlan sugárzás áradt. Ennek hatása alá kerültek a gyerekek és magam is. Minderre jelzót a mai napig nem találok. Katanics Mária tanárnő szavai, gesztusai, éneke, magyarázatai annyira egyediek voltak, hogy semmilyen kategóriába nem lettek volna sorolhatók, pedig csak önmagát adta. Olyan természetességgel, ahogyan a csillag kel fel, aztán megy a kijelölt útján, mert ennek így kell lennie.

Valami zenei lelkigyakorlaton voltam? Nem! Egy általános iskolai 6.-os énekórán. Közhelynek hangzik, de mert igaz, nem szégyenlem leírni: más emberként jöttem ki az óráról, mint ahogyan becsöngetéskor bementem. Váratlan ajándékot kaptam, gazdagabb lettem tőle.

A tanári szobában szürke szavakkal tudtam gratulálni az órához. Maresz így válaszolt: „...ezt kell megtanítani a gyerekeknek az iskolában, hogy olyat adjunk nekik, amivel egész életükben tudnak gazdálkodni, – és amit egész életükben szerethetnek. *Ennyi az egész!*”

Breuer János zenetörténésznek más a véleménye, Katanicsról írja egy helyen: „...A legmélyebben átél szellem mágusa Ó, ki karnagyként énekkarát, hallgatóit egyaránt rabul ejti”. Így már inkább „ennyi az egész!”

Gyertyák

Katanics Mária az egyik komlói ” Kodály Zoltán Gyermekkorús Fesztivál” díszvendégeként volt jelen. Már sötét este volt, vacsoraidő. Az étterem ablakai alatt apró fények gyúltak ki, majd éteri hangok szólaltak meg. Katanics Mária osztályának növendékei gyűltek össze Komló Főterén – ki tudja, milyen módon –, hogy búcsút vegyenek legszeretettebb tanáruktól. Ennek az estének hangulata, a fehér gyertyák félkörében a maguktól megszólaló lányok éneke, a szebbnél-szebb művek sora, a jelenlevők számára évtizedek múltán is bizonyosan feledhetetlen emlékké vált.

Ma már csak egy képzeletbeli, de óriási, soha ki nem húnyó gyertya őrzi Mohayné Katanics Mária emlékét, de az egész ország számára
i n a e t e r n u m a m e n.

Anker Antal

Dicsérni jöttem Tibort..., dicsérni, mert méltó ő a dicséretre

Vannak emberek, akiknek a mosolya évek, évtizedek múltán sem változik. Elmúlhat felettük az idő, mert az időnek éppen az a dolga, hogy elmúljon, jaj is lenne nekünk, ezerszeresen jaj, ha nem így lenne. De a mosoly, az megmarad. Ha a szem a lélek tükre, akkor a mosoly a lélek ablaka, amin keresztül megmutatja magát a világnak. És ha ez a mosoly, mint Tiboré is, megmarad az idők múlásával, akkor ez azt jelenti, hogy a lélek nem változik. A lélek: mosolyog.

Ilyennek ismertem meg Tibort több, mint negyven éve. Én húsz éves főiskolás voltam – ő harmincnyolc éves, fiatal tanár. Energikus, jókedvű, magabiztos tudású, de sohasem fölényes. Igazi muzsikusként példakép egy mindenre fogékony, kíváncsi fiatalember számára. És persze nemcsak számomra, voltunk ott – talán éppen a vele eltöltött időknél köszönhetően is egymásra találó, és azóta is jó kapcsolatban maradt ifjak néhányan, akikkel különösen jól szót értett.